

Till

**Regeringen Miljödepartementet
Tillträdande ny Klimat- och miljöminister**

Kopior:

EU-kommissionen	EU-kommissionär Karmenu Vella
Miljödepartementet	Energiminister Ibrahim Baylan
Näringsdepartementet	Närings- och innovationsminister Mikael Damberg
Landsbygdsdepartementet	Landsbygdsminister Sven-Erik Bucht
Kulturdepartementet	Kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke
Naturvårdsverket	
Skogsstyrelsen	
Riksantikvarieämbetet	
Länsstyrelserna Jämtland, Dalarna och Gävleborg	
Kommunerna Härjedalen, Orsa, Rättvik, Ljusdal	
Miljöprövningsdelegationerna för Västernorrland och Dalarna	

Framställan om vindkraftsfri och kulturminnesskyddad zon i området Ljusnan-Voxnan i gränsområdet Härjedalen-Dalarna-Hälsingland.

Akut behov av kompensatoriska åtgärder enligt EU-Directive 2009/147/EG för att motverka vindkraftens negativa effekter på den biologiska mångfalden.

Kompletterande framställning till tidigare skrivelse 2014-11-23.

Undertecknade organisationer har i mail 2014-11-23 översänt sammanställning av rapport om vindkraftens allvarliga hot mot kungsörnspopulationen, berguvar, fiskgjusar och andra rovfåglar, där vi också hemställde om medverkan till

- akuta kompensatoriska åtgärder för att motverka vindkraftens negativa effekter på kungsörn, andra rovfåglar i enlighet med EUs Fågeldirektiv (2009/147/EG), artikel 3 och 4 och Bilaga 1.
- bevarande av livsmiljöer samt vilda djur, växter och biologisk mångfald enligt EU-direktiv 92/43/EEG, Artikel 2 och 5, samt Bern- och Bonnkonventionerna.
- etablering av en vindkraftsfri och kulturminnesskyddad zon i området mellan Ljusnan-Voxnan i hörnet Härjedalen-Dalarna-Hälsingland, i likhet med de från vattenreglering skyddade fyra norrländska älvarna.
- omprövning av de kumulativa effekterna på biologisk mångfald, ekosystem och genuin kulturmiljö och inhibering av pågående tillståndprocesser inom Sveaskog ABs FSC-certifierade skogsmarker.

Denna skrivelse kan ses som kompletterande information till regeringsärende N2014/1531/E, avseende framställning i samma syfte. Ärendet behandlades ofullständigt av den tidigare alliansregeringen.

Vår utgångspunkt i denna resa har varit att rädda ett viktigt kärnområde för kungsörn i Härjedalen och de genuina kulturbygderna Ängersjö och Lillhärdal, från en förödande industrialisering och säkra dess forntida, nutida och framtida värden.

Vi har efter hand sett bristande kumulativa bedömningar i det svenska miljöprövningssystemet och konstaterat att vindkraft i flera avseenden utgör en fara för ekosystem, biologisk mångfald, skogsnäringen samt människors livsmiljö och hälsa.

Vi ser att vindkraftens hot mot den nordiska kungsörnspopulationen och andra rovfågelarter är ytterst allvarligt och att det även har en nordisk och europeisk dignitet. Bristande efterlevnad av

EUROBAT Guidelines 2015, för skydd av fladdermössen utgör ett ytterligare allvarligt hot mot det nordeuropeiska ekosystemet. Regelverket fördömer utbyggnad i skogsmiljö och kräver omfattande inventeringsinsatser och effektiva driftstopp under kritisk födosökstid. Reducerade fladdermösspopulationer, invasiva arter och dubbla svärmningar leder till ökade insektsangrepp. Enligt Naturvårdsverkets CLEO-rapport leder insektsangrepp till högre utsläpp av terpentener och skadlig ozolyteffekt, som kan hota den svenska skogsnäringen. Vindkraftsutbyggnaden är dessutom baserad på dokumenterat felaktiga beräkningsmodeller för buller och rigid "praxis", som inte beaktar de negativa folkhälsoeffekterna genom inverkan av infraljud, lågfrekvent ljud, amplitudmodulerat ljud, "heightened zones" och den starka störningsgraden i områden med lågt bakgrundsljud. Tillämpning av dBA-filtrering och dygnsmedelvärde är gravt ovetenskapligt. Framförda förslag om moratorium, utvärdering, revidering av regelverk och kompensatoriska åtgärder är därför högst relevanta ur miljö-, folkhälso- och rättslig synpunkt.

Vi vill härmed, under nedanstående punkter, komplettera vår begäran med nytt material och ytterligare upplysa om värdet och de utmärkta förutsättningarna för en vindkraftsbefriad frizon i Härjedalen, inom området Ljusnan-Voxnan, nordvästra Hälsingland och norra Dalarna;

1. Bakgrund. Nya fakta.

- **GPS-baserade forskningsrapporter** visar grov underskattning av
 - kungsörnarnas revirstorlek. 15 ggr för litet. Ej cirkulära revir.
 - flygsträckor och flyttleder till och från övervintringsområden. 6-700 mil över högt placerade vindkraftsparker.
 - låga häckningsresultat. 110 – 210 ungar per år, med
 - redan höga dödstal. 77 % dör av andra orsaker inom 5 år, innan de bildar revir.
 - Allvarliga habitatsförluster har konstaterats för tjäder och orre
 - Allvarlig decimering av fiskgjuse och tornseglare. Risker vid övervintring i Sydafrika. Svalor, tornseglare och fladdermöss löper risk när insekter samlas vid vindkraftverk. Bör utredas.
2. **Rådets direktiv 92/43/EEG**, Art 2 och 5. Bevarande av livsmiljöer för vilda djur och växter. Härjedalen är ett kärnområde för kungsörn med flera flyttleder. Övervintringsområde för Jämtlands och norska örnar. I Gävleborgs län finns flest örnrevir i länets nordvästra delar.
3. **EUs Fågeldirektiv 2009/147/EG**, Art 3 och 4. Bil 1. Krav på kompensationsåtgärder för skydd av hotade arter. Naturvårdsverket har påbörjat revidering av rapporten "Vindkraftens påverkan av fåglar och fladdermöss". Ansvarig ornitolog, Martin Green, uttalar stöd för större vindkraftsfria områden. Källa: Vindvals lägesrapport 2016.
4. Underskattning av **barriäreffekter**. Örnar och rovfåglar är termiksökande svävare och särskilt utsatta då verken blir allt högre och placeras på de högsta punkterna i landskapet. Bilaga 2-3. Kraftiga barriärer är redan etablerade, nord och syd om den föreslagna frizonen
- Norra Jämtland – Östersund och östra Jämtland – Hammerdal samt Ånge
 - Norr om Ockelbo och Ockelbo – Falun och Dalabbarriären Orsa – Rättvik
5. **Prejudicerande** domslut i tingsrätt och miljööverdomstolen/Svea Hovrätt, avseende avslag vindpark Svartåsen, Ängersjö. Tre närliggande örnrevir och ytterligare två revir inom 8 km. Dessa hotas nu av närliggande projekten Sandtjärnberget, Ängersjökölen och Kölvallen. Ökad insikt hos länsstyrelsernas miljövårdsenheter.
6. Vägledande dom i **Europadomstolen**, 2016-01-14 EU-kommissionen Directive 2009/147/EC 4 (4) och January 14, 2016 gentemot Bulgarien avseende Rådets direktiv 92/43/EEG, Art 2 och 5, samt EUs Fågeldirektiv 2009/147/EG, Art 3 och 4. Bilaga 1. EG-domstolen har i ett överklagande från Europeiska kommissionen fastslagit att Bulgarien underlåtit att skydda unika livsmiljöer och viktiga arter i området Kaliakra vid Svarta havet. Ett stort antal vindkraftverk och andra projekt har godkänts utan adekvata bedömningar av miljöeffekter, i en flyttled och viloplats för mycket utrotningshotade arter.

7. **EU-direktiv 85/337/EEG.** Bristande kumulativ bedömning, stegvis fragmentisering av landskapet, s.k. "salamitaktik". Statliga Sveaskog och skogskoncernen Bergvik Skog är huvudaktörer.
8. Skarp kritik från skyddsorganisationen **Kungsörn Sverige**. Myndigheterna agerar inte enligt Naturvårdsverkets **Åtgärdsprogram för kungsörn** eller **Nationell förvaltningsplan för kungsörn**, 2013-2017. "Myndigheterna behöver inte uppfinna hjulet, men de måste börja agera".
9. **EUROBAT Guidelines 2015.** Avråder från etablering i all skogsmark. Kraftigt skärpta krav på inventering. Behov av driftstopp under kritisk tid. Fokusering på revir är irrelevant. Migrerande fladdermöss följer insektsvärmarna. 500 000 fladdermöss dödas vid europeiska vindkraftverk. Tyska forskare varnar för ekologisk krasch. Invasiva insektsarter och dubbla svärmningar medför allvarligt hot mot det svenska skogsbruket. Stressade träd avger terpentener som omvandlas till skadligt ozon (ozolytprocess).
10. **Borderland Wilderness.** Ett starkt Europeiskt kultur- och miljökoncept som väl sammanfaller med behovet av frizon och kompensatoriska åtgärder. Skandinavien sydligaste vildmarker med de största gammelskogarna finns i norra och nordvästra Dalarna, med omgivande gränstrakter i Gävleborg, Härjedalen, Värmland och Norge.
 11. Hot mot **UNESCOs världsarv**, Hälsingegården Fågelsjö Gammelgård Bortom Åa – Härjedalen och sex ytterligare Hälsingegårdar.
 12. Dessutom områden med **hög kulturell status**
 - Ängersjö. Nationellt tvärvetenskapligt forskningsprojekt. Uppsala – Stockholm – Lund. Skogsmuset, pedagogiskt friluftsmuseum. Skolmuseum och kulturbyggnadsminnet Halla.
 - Hamra nationalpark, Orsa Finnmark med det magnifika berget Korpimäki och Ore skogsrike. Naturvårdsverket har anfört att Hamra nationalpark kommer att påverkas visuellt av planerade vindkraftanläggningar.
 - Fyra sydsvenska samebyar; Mittådalen, Ruvthen sijte, Handölsdalen och Idre i Dalarna.
 - Centrala delar av Finnskogsriket och "Fäbodriket". Riksintresse för fäbodskultur i Lillhärdal och kulturminnesmärkta LillHärjeåbygget. Gård i väglöst land.
 - Utvecklad fjäll- och ekoturism, jakt och fiske med utvecklingskonceptet Borderland Wildernes.
 - Gamla pilgrimsleder till Nidaros, Trondheim. Romboleden, vid Åndberget, nyligen restaurerad och återinvigd. Helgonleden från Uppsala. Ljusnanleden och Flottarstigen.
 - Två rovdjurscentra, Orsa Grönklitt (Björnforskning) och De 5 Stora Järvsö (Objektiv information om de stora rovdjuren, däribland kungsörnen).
 13. **Nagoyakonventionen.** Sverige har inte nått målet för detta bindande avtal. EU:s strategi för biologisk mångfald är ett led i genomförandet. Nagoyakonventionen, regeringens och EUs intentioner för skydd av biologisk mångfald och ekosystem måste prioriteras.
 14. **UNs rapport** inför revidering av the **Environment Programme** upptar vindkraft som punkt för miljöpåverkan.
 15. **Miljöbalkens Stoppregel, 2 kap. 9 §.**

Regeringen och berörda länsstyrelser har skyldighet att tillämpa Miljöbalkens Försiktighetsprincip, EU-fördraget om funktionssätt, artikel 191 samt andra bindande EU-direktiv och internationella konventioner.

Regeringen har direkta möjligheter att ingripa, enligt Miljöbalkens Stoppregel, 2 kap. 9 §, samt 17 kap. 3 §, Regeringens tillåtlighetsprövning - Obligatorisk tillåtlighetsprövning.

Regeringen får för ett visst fall förbehålla sig att pröva tillåtligheten av en verksamhet som inte omfattas av kravet på prövning enligt 1 §, om

1. verksamheten i betraktande av de intressen som denna balk enligt 1 kap. 1 § (Not. Portalparagrafen) skall främja kan antas få betydande omfattning eller bli av ingripande slag,
2. verksamheten utanför ett område som förtecknats enligt 7 kap. 27 § (Särskilda skyddade områden), kan antas mer än obetydligt skada naturvärdet inom området,
3. verksamheten omfattas av bestämmelserna i 4 kap. 6 § tredje stycket.

Vi ser möjligheter att införa tillfälligt moratorium för följande miljöprocesser i avvaktan på Naturvårdsverkets översyn av rapporten "Vindkraftens inverkan på fåglar och fladdermöss", samt övrig nationell och internationell överprövning.

- Ängersjökölen och Sandtjärnberget, Ängersjö. 5 örnrevir. Omprövning till höjd 230 m pågår.
- Åndberget, Lillhärdal. Tre örnrevir. Länsstyrelsen. Prövning pågår. Östersunds tingsrätt, Mark- och Miljödomstolen, Box 708, 831 28 Östersund, Dnr. 551-5763-12 Åndberget, samt Dnr. 551-1704-14 Bergtäkt Reaxcer AB.
- Skaftåsen, Lillhärdal. Örn och berguv. Länsstyrelsen. Prövning pågår. Östersunds tingsrätt, Mark- och Miljödomstolen, Box 708, 831 28 Östersund, Dnr. 551-4273-12 Skaftåsen, samt Dnr. 551-1704-14 Bergtäkt Reaxcer AB.
- Tandsjö, Ljusdal. (WPD Onshore Tandsjö AB). 15 verk. Länsstyrelsen. Tillstånd/lov klara. Samrådsprocess om ändring av höjd inledd. *"Vissa delar av Tandsjöområdet har stora ornitologiska värden genom att det utgör häckningsområde för Kungsörn. Kungsörn med ungar har observerats av Kungsörnsgruppen vid ett flertal tillfällen"*
- Kölvallen, Ljusdal (Sveaskog/Ownpower). Ett örnrevir. Parken är utformad som fälla, där fåglar kan omslutas av vindkraftverk. Tillstånd överklagat av bolaget nov 2015. Risk för barriäreffekt med Sandtjärnberget/Ängersjökölen.
- Hemberget, Ljusdal, Lillskog (Sveaskog/Vindkraftspark Brynhild AB, Nordex Sverige AB). Länsstyrelsen. Under prövning/planering. *"Två aktiva kungsörnspar 2013, > 3 km från utredningsområdet. Dessutom ytterligare ett spelflygande örnpär. Bedöms tillhöra ett sedan tidigare okänt revir, men häckningsplatsen är okänd"*.
- Högkölen, Ljusdal. (Sveaskog/OX2 Vind AB). 30 verk. Inga revir. Berg med branter som inbjuder till flygning och födosök vintertid. Tillstånd/lov klara. Samråd om höjning till 206 m.
- Mjöberget, Ljusdal (Eolus Vind AB). 6 verk. Kommunalt ja, 2015. Under prövning.
- Våsberget, Ljusdal (Nordisk Vindkraft AB). 8 verk. Länsstyrelsen. Tillstånd/lov klara. Tillstånd meddelat 2012-03-07. Överklagan avsågs av MMD Östersund.
- Ribberget, Ljusdal (Nordex Sverige AB). 12 verk. Länsstyrelsen. Tillstånd/lov klara. Överklagad till Mark- och miljödomstolen, som upphävde beslut för två av vindkraftverken
- Gubbaberget, Ljusdal (Nordisk Vindkraft AB). 13 verk. Länsstyrelsen. Under prövning/planering
- Hälsingeskogen, Ovanåker (Bergvik Skog AB). 83 verk. Länsstyrelsen. Under prövning.

Genomförande av kompensationsåtgärder och vindkraftsfri zon bör kompletteras med beslut om;

1. Kompensation till projektörer för utlagda projektkostnader, via elcertifikatsystemet. Detta bör motsvara ca ett års subvention. Finansiering och resterande 19 års subventioner kan sedan överföras till effektivare och optimalt placerade projekt. Flera pågående omprövningar av miljötillstånd för superhöga verk, kan då avbrytas. Finansieringsutrymme finns i flera större projekt. Härigenom uppstår en win-win-situation för miljö, hälsa och ekonomi.
2. Kompensation ur elcertifikatsystemet, för optimalt genomförande av Naturvårdsverkets Åtgärdsprogram för kungsörn 2011–2015 och nationella förvaltningsplan för kungsörn, 2013–2017. Här bör ingå åtgärder för att göra området gynnsamt för revirhävdande kungsörn och övervintrande kungsörn. T.ex. Stöd för
 - Uppförande av artificiella "boträd". Förtätning bör kunna ske i vissa områden.

- Optimal åtelutsättning. Länsstyrelsen i samverkan med lokala samebyar och jägarorganisationer.
 - Utökad ”rovdjursturism”, ekoturism, jakt och fiske.
 - Ökade skyddsåtgärder för revir
 - En effektiv inventering och till stöd för skyddsorganisationen Kungsörn Sverige
3. Samverkan med Norge om större gemensam frizon.
 4. Kulturellt stöd för bevarande av det nationella tvärvetenskapliga forskningsprojektet Ängersjö, med skogs- och skolmuseum och det magnifika byggnadsminnet Halla som uppfördes i väglöst land, genuin fäbods- och finnskogskultur etc. Potential för klassning som riksintresse för unik kulturmiljö bör prövas.
 5. Realisering av intentionerna i Borderland Wilderness. Ett starkt europeiskt kultur-, rekreations- och miljökoncept, för skydd av Skandinaviens sydligaste vildmarker med gammelskogarna i norra Dalarna och gränstrakterna i Gävleborg, Härjedalen och Värmland.
 6. Ekonomiskt utvecklingsstöd och forskning om ekosystembaserat skogsbruk inom Sveaskogs ABs domäner enligt den nya skogsbrukslagen och utveckling av skogliga produkter.
 7. Fortsatt forskning om globala effekter för migrerande arter såsom fiskgjuse, tornseglare och fladdermöss.

2016-05-23

Ove Björklund

Föreningen Svenskt Landskapsskydd

Tomas Eliasson

Ängersjö byalag

Billy Anklew

Föreningen Småskalig Vindkraft i Lillhärdal

Gert Björklund

Föreningen God Livsmiljö Hylte

Bengt Warensjö

Naturskyddsföreningen Västra Härjedalen

Nina Zachrisson

Naturskyddsföreningen Nedre Härjedalen

Stig Norell

Inventeringsansvarig för Kungsörn och Berguv,
Kungsörnsgruppen Hälsingland

Bengt Oldhammer

Skogsgruppen, Naturskyddsföreningen Orsa

Mauri Johansson

Nordisk representant i EPAW

European Platform Against Windpower

Bilaga 1. Kompletterande material

Bilaga 2. Kompletterande material avseende vindkraftsprojekt och barriäreffekter

Bilaga 3. Kartmaterial